

НАПРЯМ 1. ПСИХІЧНЕ ТА ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-507-8-1>

Барсученко І. В.,

*аспірант кафедри психології, філософії та суспільних наук
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

Шепельова М. В.,

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

ПРОБЛЕМА ПРОТИПРАВНОЇ ПОВЕДІНКИ В СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Проблема протиправної поведінки в психологічній літературі набуває особливої актуальності, охоплюючи широкий спектр наукових досліджень та теоретичних підходів. Протиправна поведінка є свідомим порушенням соціальних норм та законів, що відображає глибокі внутрішні та зовнішні конфлікти особистості. Це явище характеризується складною етіологією, що включає численні взаємодії між різними чинниками, які впливають на поведінку індивіда [2; 3; 9; 10].

Наукові дослідження в цій галузі спрямовані на глибоке розуміння природи протиправної поведінки, вивчення її детермінант та механізмів, а також розробку ефективних стратегій профілактики та втручання. Важливим аспектом є аналіз контекстуальних умов, що сприяють виникненню протиправної поведінки, а також впливу різних середовищ, у яких функціонує індивід [1].

У сучасній психологічній літературі, зокрема у Федорченка Т. Є., дослідження механізмів профілактики та корекції протиправної поведінки є надзвичайно важливим напрямком, оскільки дозволяє розробляти ефективні стратегії втручання, спрямовані на зниження рівня правопорушень серед підлітків [4]. Підхід до профілактики передбачає не лише роботу з підлітками, але й залучення їхнього соціального оточення, включаючи сім'ї, школи та громадські організації. Важливим аспектом профілактичних програм є підтримка психологічного благополуччя підлітків, розвиток їхніх соціальних навичок та підвищення рівня самооцінки. Науковці, Філіпович В. М. та Шаран Ю. В., підкреслюють, що ефективна профілактика потребує комплексного підходу, який включає

співпрацю різних інститутів та залучення фахівців із різних галузей [5; 6]. Роль шкіл у профілактиці правопорушень полягає у створенні безпечного та підтримуючого навчального середовища, що сприяє розвитку позитивних соціальних навичок та формуванню адекватної самооцінки у підлітків. Сімейне середовище відіграє ключову роль у формуванні поведінкових моделей, тому робота з батьками та сім'ями є невід'ємною частиною профілактичних програм. Громадські організації можуть забезпечувати додаткову підтримку та ресурси для підлітків, що перебувають у групі ризику [7].

Крім профілактики, важливою є рання діагностика та втручання у випадках протиправної поведінки. Це дозволяє вчасно виявляти та адресувати проблеми, запобігаючи їхньому подальшому розвитку та знижуючи ризик рецидивів. Сучасні методи психологічної діагностики, такі як тестування, інтерв'ю та спостереження, дозволяють отримати глибоке розуміння причин та механізмів девіантної поведінки, що є основою для розробки індивідуально адаптованих втручань. Раннє втручання передбачає не лише корекцію вже наявних поведінкових проблем, але й роботу з попередженням їхнього виникнення. Психологічні програми, спрямовані на розвиток емоційної регуляції, підвищення рівня стресостійкості та навичок ефективного спілкування, можуть допомогти підліткам успішно долати складні життєві ситуації та знижувати ризик розвитку девіантної поведінки [8].

Отже, протиправна поведінка підлітків є складним та багатограним явищем, що вимагає глибокого та комплексного підходу для його вивчення та ефективного вирішення. У сучасній психологічній літературі підкреслюється важливість всебічного аналізу психологічних, біологічних та соціальних факторів, що взаємодіють та впливають на формування девіантної поведінки. Це розуміння дозволяє розробляти ефективні стратегії профілактики та корекції, спрямовані на підтримку психологічного благополуччя підлітків та їх соціальної адаптації. Психологічні дослідження в цій галузі наголошують на важливості раннього втручання та діагностики, що дозволяє вчасно ідентифікувати проблеми та розробити індивідуальні плани втручання. Застосування сучасних методів психологічної діагностики, таких як тестування, інтерв'ю та спостереження, дає можливість глибше розуміти механізми девіантної поведінки та формувати ефективні програми корекції.

Список використаних джерел:

1. Ілляш М.М. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів центрів соціальних служб для молоді: методичний посібник. К.: ДЦССМ, Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. 88 с.
2. Онуфрієнко М. Когнітивний стиль як одна із стильових характеристик індивідуальності. *Магістерський науковий вісник*

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. 2020. Вип. 35. С. 138-142.

3. Смуk О. Т. Механізми сімейного виховання як цілісний комплекс, що охоплює сукупність генетично фіксованих і накопичених шляхом науcіння навичок, які детермінують когнітивні стилі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2021. № 1. С. 31-35.*

4. Федорченко Т. Є. Соціально-педагогічні детермінанти девіантної поведінки школярів. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2011. С. 226-237.*

5. Філіпович В. М. Причини та чинники девіантної поведінки: теоретичний аспект. *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія. 2013. № 1 (2). С. 136-139.*

6. Шаран Ю. В. Психофізіологічні детермінанти стресостійкості особистості. *Актуальні проблеми психології. 2007. Вип. 7. С. 143-148.*

7. Шовкова О. Д. Види ілюзії мислення у когнітивній психології. *Наукові випуски Національного університету "Острозька академія". 2018. № 7. С. 33-39.*

8. American Psychological Association. Media. In APA dictionary of psychology. 2021. URL: dictionary.apa.org/media.

9. Maslow A. H. A philosophy of psychology. Personal problems and psychological frontiers. N. Y. : Sheridan House, 1956. 156 p.

10. Parker J. G., Asher S. R. Friendship and friendship quality in middle childhood: Links with peer group acceptance and feelings of loneliness and social dissatisfaction. *Developmental psychology. 1993. № 29(4). P. 611.*

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-507-8-2>

Вірна Ж. П.,

*доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри педагогічної та вікової психології
Волинського національного університету імені Лесі Українки*

АВТОНОМНІСТЬ ЛЮДИНИ: ДІАЛЕКТИКА ОПТИМАЛЬНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

Класичне тлумачення автономності стосується набутого набору здібностей, які дають змогу людині діяти так, як вона вважає за потрібне і корисне, не зважаючи нінащо. Але автономність можна інтерпретувати й по-іншому, оскільки історично концепція фігурувала в широкому спектрі різних правових, етичних і політичних контекстів [4]. Відходячи від різноманітних визначень автономності в ознаках самостійності,